

Hội nghị Cấp cao Đông Á (EAS) sẽ mang đên cho Campuchia cõ hội đõ khôi phõc lõ uy tín sau sõ kiõn đáng tiõc tõ Hội nghị Ngoõi trõõng ASEAN (AMM) hõ tháng 7. Đông Lộc cho đõu này chính là hình õnh cõa Campuchia, là lõ ích cõa ASEAN cõng nhõ tõt cõ các bên liên quan.

CAMBODIA 2012

Campuchia sẽ hoàn thành nghĩa vụ quan trọng củi cùng trong vai trò chủ tõch ASEAN khi là nõõc chủ nhà tõ chủc Hội nghị Cấp cao ASEAN hàng nõm và Hội nghị Cấp cao Đông Á (EAS) lõn thõ 7 vào ngày 18-20/11 tõi. Hội nghị Cấp cao Đông Á (EAS) sẽ mang đên cho Campuchia cõ hội đõ khôi phõc lõ uy tín sau sõ kiõn đáng tiõc tõ Hội nghị Ngoõi trõõng ASEAN (AMM) hõ tháng 7. Tõi AMM-45 võa qua,

Campuchia đã lợi dụng được quyền của mình trong vai trò là Chủ tịch ASEAN để lo ngại bất kỳ kết quả đàm phán nào dẫn tình hình tranh chấp trên Biển Đông trong bản thông cáo chung cuối phiên họp, khiến cho tất cả các nước này luôn đứng đầu tiên trong lịch sử hình thành không thể đưa ra vấn đề kinh cuối của cuộc họp.

Thực tế này đã làm dấy lên sự nghi ngờ về khả năng phát triển và đứng đầu với những thách thức lớn của ASEAN. Nó đã tạo ra nhiều cáo buộc về việc Campuchia đặt mối quan hệ thân thiện giữa họ và Trung Quốc lên trên lợi ích của các nước thành viên ASEAN. Tất cả những thất bại gây ra trong tháng 7 sẽ không thể sửa chữa được chỉ trong 3 ngày họp của tháng 11. Những nước EAS đi ra từ hội so với AMM-45, hình ảnh của Campuchia sẽ có cả hội được coi trọng và những tiếng nói nghi ngờ về sự phát triển của ASEAN sẽ phải dẫu xu hướng. Một EAS thành công và rộng hơn là một kết cấu khu vực vững chắc hơn tại Châu Á – Thái Bình Dương là lợi ích của mọi thành viên tham gia, bao gồm cả Hoa Kỳ. Mục đích là phải hỗ trợ Campuchia trở thành một vị chủ tịch thực sự hiệu quả.

EAS chỉ mới được hình thành từ năm 2005, nhưng các thành viên và sự minh của nó đã đóng vai trò rất quan trọng đối với cấu trúc khu vực. So với các tổ chức Châu Á – Thái Bình Dương khác, EAS là tổ chức tập hợp thành viên hiệu quả nhất, bao gồm toàn bộ 10 thành viên ASEAN cũng thêm Úc, New Zealand, Ấn Độ, Trung Quốc, Hàn Quốc, Nhật Bản, Nga và Hoa Kỳ. Nó không chia cắt ASEAN như APEC, nó cũng không loại trừ các cường quốc quan trọng như đối với ASEAN+3, hay chia quá nhiều thành viên dẫn đến không hiệu quả như Diễn đàn Khu vực ASEAN.

Lãnh đạo tại Hội nghị Cấp cao Đông Á năm nay có thể sẽ tìm được tiếng nói chung trong vấn đề phát triển xanh, thông qua Tuyên bố về các loại thu nhập chung sẽ rất, và tìm các biện pháp khác nhau để thúc đẩy kết nối ASEAN. Campuchia mong muốn sự đồng ý của chủ tịch của mình để đạt được những điều này và một sự mở rộng tiêu chuẩn đối lập khác. Tuy nhiên, một nhiệm vụ chủ tịch sẽ không chỉ được đánh giá dựa trên việc đạt được những thành quả đáng biểu dương trong những vấn đề không gây tranh cãi. Trái lại, nó được đánh giá dựa trên việc nước chủ tịch đó có khả năng và sẵn sàng đi đầu phải một cuộc thảo luận trung thực, công bằng và hiệu quả đối với những vấn đề gai góc gây chia rẽ các thành viên hay không.

Chương trình nghị sự tại EAS 2012 sẽ bao gồm một số vấn đề như vậy. Nếu bất kỳ một trong số đó sẽ là vấn đề an ninh biển và những tranh chấp đang diễn ra tại Biển Đông và Biển Hoa Đông. Một số thành viên có thể muốn tránh chủ đề này, chủ đề vấn đề đã gây tranh cãi tại gần như tất cả các hội nghị do ASEAN chủ trì trong 3

nắm qua. Những Việt Nam, Philippin và Nhật Bản gần như chắc chắn sẽ nêu vấn đề này, và các thành viên khác, bao gồm Hoa Kỳ, sẽ không im lặng một khi vấn đề này đã được đưa ra.

Hội nghị cũng sẽ có nhiều cuộc họp bên lề liên quan đến hai tầm nhìn khác nhau về hội nhập kinh tế khu vực - Hiệp ước Đối tác Kinh tế Toàn diện được Trung Quốc đưa ra và Hiệp định Đối tác xuyên Thái Bình Dương được Hoa Kỳ dẫn dắt. Ngay cả khi đạt được tiến bộ đáng kể trong những vấn đề then chốt này là rất khó khăn, nếu thúc đẩy một cuộc đổi mới toàn diện và thực chất thì Campuchia sẽ thi hi vọng được vai trò của một vị chủ tịch có trách nhiệm như tôi đã hứa đưa nôm nay.

Chỉ có sự lãnh đạo mạnh mẽ của Campuchia cùng với phần ứng linh hoạt, hiệu quả trước sự thiếu đồng thuận trong các vấn đề then chốt mới giúp loại bỏ được những nghi ngờ về tính đoàn kết và thống nhất của ASEAN. Nó sẽ góp phần củng cố vị trí trung tâm của ASEAN trong các cấu trúc chính trị, an ninh và kinh tế của khu vực. Campuchia giờ chắc chắn tích cực hơn trong quá trình phát triển của ASEAN và do đó đã phải gánh vác một nhiệm vụ khó khăn, tuy nhiên đó cũng chính là cơ hội nếu nước này lèo lái thành công qua các vấn đề gai góc trước mắt.

Campuchia nên tận dụng những thành quả có thể đạt được của EAS để giảm thiểu thiệt hại từ những vấn đề gây tranh cãi. Vai trò quan trọng nhất của chủ tịch là được quyền xây dựng chương trình nghị sự tại hội nghị. Campuchia không thể ngăn các nước đưa vấn đề Biển Đông ra thảo luận, nhưng nước này có thể chủ động sắp xếp buổi thảo luận sao cho có hiệu quả. Sắp xếp thảo luận vấn đề Biển Đông xuống cuối chương trình sau khi đã đạt được một số mục tiêu rõ ràng, giúp tạo ra bầu không khí tin tưởng và hiểu biết lẫn nhau giữa các thành viên, hay xen kẽ giữa các chủ đề khác để giảm bớt không khí căng thẳng là hoàn toàn phù hợp vào Campuchia. Tuy nhiên Campuchia không thể lập lại hành vi của mình như tại AMM-45 khi tìm cách loại bỏ các vấn đề nhạy cảm ra khỏi chương trình nghị sự và tự thái độ tích cực khi các nước khác tích cực tham gia. Vai trò của chủ tịch là hướng dẫn, chứ không phải ngăn cản hay phân định vị trí thảo luận.

Campuchia giờ vai trò chủ tịch ASEAN sau những thành công rực rỡ của Việt Nam (2010) và Indonesia (2011). Với hai nước này, một năm thành công trên cương vị chủ tịch ASEAN đã tạo động lực cho chính sách đối ngoại của họ và nâng tầm vị thế của họ trên trường khu vực và quốc tế. Thành công này đã đẩy các giá trị của ASEAN tiến thêm một bước xa hơn và đến gần hơn với vai trò trung tâm của khu

vì; tuy nhiên mặt trái của thành công này là nó đẩy những mong đợi lên quá cao so với số vốn khi những đáp ứng của các thành viên tiếp theo. Brunei sẽ làm chủ tịch ASEAN trong năm 2013, tiếp theo là Myanmar (2014) và Lào (2015).

Hành động của Campuchia tại AMM-45 đã cung cấp thêm cho những nhận định rằng sự yếu kém và chia rẽ là kết quả tất yếu khi các nước nhỏ và kém phát triển hơn của ASEAN giữ vai trò chủ tịch. Điều này dĩ nhiên là không thể không tránh được - Campuchia vẫn có thể chủ trì thành công Hội nghị Cấp Cao ASEAN và Hội nghị Cấp cao Đông Á. Điều quan trọng là Campuchia phải tạo ra được một tiến bộ cho các nước chủ tịch tiếp theo có thể tháo luồn các vấn đề gây tranh cãi những vấn đề quản lý được công bằng giữa các nước lớn trong khu vực.

Điều này được biết đúng, nhất là trong cách Campuchia xử lý quan hệ với Trung Quốc. Campuchia, cùng như Lào và Myanmar, đều phải thu hút vốn vào đầu tư và viện trợ từ Trung Quốc. Và cùng như hai nước kia, nước này không có một quan hệ chính sách sâu rộng với Hoa Kỳ để cân bằng với sự phụ thuộc vào Bắc Kinh. Kết quả là Campuchia phải chịu sự ép từ Trung Quốc nhiều hơn so với hầu hết các nước ASEAN khác. Một ví dụ điển hình đã xảy ra tại AMM-45 khi Trung Quốc lợi dụng quan hệ với Campuchia để phá vỡ sự đoàn kết ASEAN và buộc các quy định lợi của mình. Nếu lập lại sự việc như thế tại các hội nghị thường niên sắp tới thì sẽ vô cùng tồi tệ; nó càng cung cấp cho lập luận về Bắc Kinh rằng một ASEAN chia rẽ sẽ có lợi hơn cho Trung Quốc, đồng thời gợi đi thông điệp đến các thành viên đồng chí khác của ASEAN rằng hy sinh sự đoàn kết của tổ chức này để đi theo Trung Quốc là hoàn toàn có thể chấp nhận được.

Thay vì hành xử theo hướng đó, Campuchia cần phải không dè dặt với Trung Quốc, bằng lời nói và hành động, rằng nước này không thể thao túng vị trí chủ tịch ASEAN cho dù phục vụ các lợi ích của Trung Quốc. Đây sẽ là thông điệp không dễ dàng gì, nhất là khi EAS di dời ra trong thời điểm chuyển giao quy định mới của Trung Quốc. Bất chấp sự phản đối từ Trung Quốc, Campuchia sẽ phải đứng cho các nước láng giềng tháo luồn những vấn đề tranh cãi quan trọng để với họ một cách trung thực và công khai. Tuy nhiên nước này cũng phải dấn bước tháo luồn để buộc đồng minh không chắc chắn Trung Quốc một cách không cần thiết. Việc đặt các vấn đề khó như vấn đề Biển Đông trong chương trình nghị sự ngay từ đầu là điều quan trọng, bởi vấn đề đó chắc chắn sẽ được nêu lên; hơn nữa đưa Trung Quốc vào thế bẽ bàng cũng không có lợi cho bất kỳ thành viên nào.

Đám báo tất cả các thành viên đều có tiếng nói trong việc hình thành nên bản

thông cáo chung sau cuộc họp – và dĩ nhiên bất buớc phải có – cũng là một vịc quan trọng. Quan trọng không kém là đưa ra thông điệp rõ ràng ngay từ đầu rằng bất kể nào Bắc nào nhóm đn phnng ctn tr vịc thông qua các tuyên bố và tho lun tti hti ngh là khng th chp nhn đcc. Ntu thành công, s ch tr mnh m cca Campuchia s là mtt bcc đi quan trọng đt tiên trong quá trình thuyết phc Trung Quc tham gia các ctt trúc khu vvc nh EAS, và tham gia mtt cách minh bạch thay vì lti đng các mti quan h song phnng đ làm suy yu đoàn kết ASEAN.

Hoa K và các đti tác cca mình có th đng mtt vai trò h tr trong ttn trình này. Hoa K phi tr rõ lp trng đti vti các vn đ tranh chp, đc bit là ttm quan trng cca lut pháp quc t và vịc giđi quytt hoà bình các tranh chp trên biñ, nhng không nên tìm cách cô lp Trung Quc tti các hti ngh thng đnh. Chng hñ, Hoa K phi khng đnh lti tính trung lp cca mình trong các tranh chp tti Biñ òng và Biñ Hoa òng.

Hoa K cũng ctn ttp ttc khng đnh giá tr cca Htp đnh đti tác xuyên Thái Bình Đng nhng không chng đti Htp đc đti tác Kinh t Toan diñ. Làm nh vvy ch có tác đng gì mà ch càng gây ra tâm lý cñh tranh “mtt mtt mtt còn”. Mđch chung cca M và các thành viên EAS khác là nêu lên quan đim cca mình mtt cách trung thc và cti m, òng h vai trò ch tch cca Campuchia và không đyy ncc này đn ch phi chñ giãa Trung Quc và các thành viên khác.

Thành công cca Campuchia trong tháng 11 có th có ònh hng ln đn hiu qu cca ASEAN trong nhng ntm ssp tti. Ntu các hti ngh thng đnh có th đti mtt vti nhng vn đ khó khñ mtt cách thng thñ và có nhng bcc ttn ln đ đtt tti các mtc tiêu khu vvc thì thtt bti tti AMM s ch là rtt nh. Campuchia s giúp khô phc niñm tin vào tính hiu qu và vai trò trung tâm cca ASEAN đti vti ctt trúc khu vvc.

Điu này rtt quan trọng bti nó có th tto ttn đ cho Brunei, Myanmar và Lào đm nhiñm thành công chc ch tch ASEAN trong nhng ntm ssp tti. Nhng ntm ssp tti s là bcc ngođt đti vti ASEAN trong quá trình tìm kiñm vai trò trung tâm trong khu vvc. Đây là c hti ttt nhtt đ mtt c ch đa phnng thúc đyy hoà bình, òn đnh và ttp ttc phát triñ kinh t trong khu vvc. Ttt c các thành viên cca EAS, nhtt là Trung Quc và M, đt nên hoan nghñh mtc tiêu này và òng h Campuchia n Bắc đt nó đn gñn hñ vti hiñ thc.

Gregory Poling là nghiên cứu viên cộng tác của Chương trình Nghiên cứu Đông Nam Á thuộc Trung tâm Nghiên cứu Chiến lược và Quốc tế tại Washington DC. Alexandra Sandra là nhà nghiên cứu của Chương trình Nghiên cứu Đông Nam Á. Bài viết này lần đầu tiên được đăng trên [CSIS](#).

Tuấn Việt (dịch)

Minh Ngọc (hiệu đính)